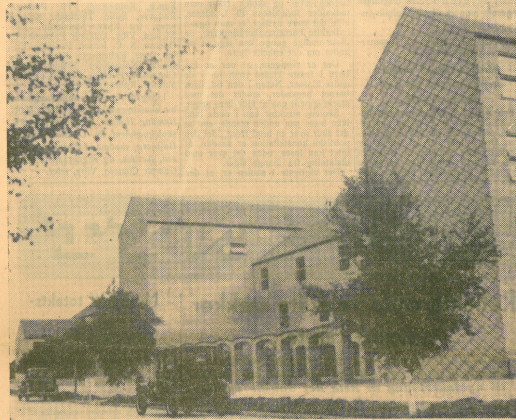

Aarhus fik sin vilje dermed sit universitet

Tilbageblik over de 25 aars historie ved universitetets-jubilæet

Hovedbygningen

DER er dog næppe mange universiteter i verden, der er begyndt helt på blankt papir som Aarhus universitet i 1928. Den 11. september for 25 år siden tog en professor, fire docenter og 64 studenter sammen for at beslutte, at dette kunne blive til et universitet. De havde en frist på tre år, en bevilling fra Aarhus kommune på 30.000 kr., til det første år, nogle lovgivere, en villa som studentergaard og iøvrigt laante lokaler i Teknisk skole.

Nu 25 år senere, står der et universitet i Aarhus med over 170 studerende og en lærerstab på 150 videnskabsmænd, heraf 56 professorer. Der er foretaget bygget og indrettet for 12,6 millioner kroner. Det kan vi takke til, som pionererne for universitetssagen har faaet ret. Der var grund for et universitet i Aarhus!

Man snakkede først om det i tre hundrede år

Man har talt om, at der burde være to danske universiteter, i mere end 300 år. Flere enevoldsregenter ville godt se universitetsgrundlaget ligesom Christian den 1. I det 18. århundrede romaniserede man tanken om et lille, stille universitet med en borgertøj, provinsalt livsanskuelse. Senere kom valøsten i den tyske selvbestalt og ønsket om et universitet som modsvaret mod tvåkøden fra Kiel.

I universitetskommissionen stemte

"Joven gav tilladelse til at oprette Danmarks første universitet — anden gang har vi taget os tilladelsen selv!" sagde undervisningsminister Borgberg ved den store offentlige indvielse af Aarhus universitet i 1933, fem år efter begyndelsen på "førselget i Narvevælt". Om Christian 1. rejste til Rom for at spørge om lov og oprettelsen af Københavns universitet siger vi børst skolebøger løjligt kort og godt: — men kongen havde brugt alle sine penge på rejsen. Man havde intet til bygge for, og derfor blev universitet meget dårligt indrettet." Al begyndelse er svær, i 1479 som i 1928!

kamp, Spanke, italienske og tyske universitetets skæbne i de følgende aarier viden, hvor rigtig det nye var.

Senderjyderens egen fører, H. P. Hansen-Norremølle, var blandt dem, der kæmpet frædh sig Flensborg-folketens "grænsesvenstet". "Efter genforeningen var vi jo enige om, at Kongens skulde stilles," sagde han. "Derfor synes jeg ikke, vi bør lægge et universitet helt ned ved grænsen som f. eks. i Sønderborg".

Aarhus gav med rund haand til universitetet

om et medicinsk fakultet og tilraa-

Aarhus universitet maatte trække denne beslutning tilbage, og til nogle af de bitreste modstandere maatte løbe inden afstemningen for at komme med toget hjem! Aarhus universitet fik senere lejlighed til at takke sine venner og forkæmpere i København. — De talte vor sag, og alle vegne saabede De dør for os," sagde professor Eberhard Lomholt, da han i 1946 promoverede professor Knud Faber til vicedirektør ved "Junglensuniversitetet".

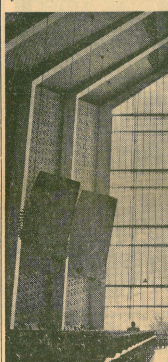
Der var ikke egentlig modstand mod et universitet i Aarhus fra København i 1928, men der var modstand mod at faa et universitet oprettet paa saa løs og tilfældig en maade. Fra København nægtede man stædigt at kalde det aarhusianske foretog et universitet. Det hed "universitetsundervisningen i Jylland", indtil kong Christian X i sin indvielsestale 1933 officielt sagde "Aarhus universitet". København protesterede, men man har ikke rette kongen. Nu var det Aarhus universitet!

Alle i byen var med til at bygge op

Selve sammensætningen af universitetsansatvirke var, hvor bredt ønsket om et universitet i Aarhus var viljen til at arbejde for var. Der var embedsmændene, akademikerne, erhvervsfolk, men ikke mindst folketryksterne repræsenteret med byens store, brede befolkning lag sig. Borgmesteren Jakob Jensen er den, der smykket og løvnet har givet vidt udtryk for ar-

Niels Jensen og C. F. Møller — sikkert den skønneste tænkelige udnyttelse af den bakkede grund til en million kroner, som Aarhus by skænkede til formålet i 1929.

Aarhus universitet modtager studenter af 1953

Universitetet har allerede ar

T efteraars 1941 begyndte det høitl største bygningarbejde, hovedbygningen. Det skred jævnt og stiet frem i de første krigsaar, og

teologi. Det medicinske fakultet staae lige foran sin første eksamen. Det matematisk-naturvidenskabelige fakultet mangler fuldstændig, men har det engang kommer, vil det finde Naturhistorisk museum og observatorium. I Aarhus har man slet ikke foretaget et opbyggende statsvidenskabeligt fakultet. I stedet har man skabt en helt ny studieretning, økonomi. Danmark's første cand. økon.'er uddik fra Aarhus i 1940, og bandede erivalgsret og kommunerne viste straks en interesse for denne nye slags ekapeter.

bolge forberedelseksamen. Fra 1935 kunne man blive cand. mag. fra 1937 cand. økon. fra 1945 cand. teol. og fra 1950 cand. jur. I 1940 kom tilladelsen til at tildele økonomisk og humanistisk doktorgrad, og fire maanedes senere fandt den første doktordisputation paa Aarhus universitet sted. Det var dr. phil. Helge Søgaard.

Det, der endnu mangler

Ved 25 aars jubilæet har Aarhus tre af de "klassiske" fakulteter fuldt udfyldte, humanistisk, juristisk og teologisk. De mangler kun det medicinske fakultet. Over 100 aars mennesker eller en fjerdedel af Danmarks studerende søger deres uddannelse i Aarhus. Givet 400 har deres hjem i Aarhus — en antagelig afslutning for byens borgere i udfalden til deres herne højere uddannelse. Tre fjerdedele af samtlige studerende er jyder. Man tænkte sig i sin tid, at mange ville benytte lejligheden til at studere skriftene ved begge universiteter, men det viser sig, at baaede københavnere og jyder foretrækker at blive, hvor de er, og gøre sig færdige der. Saa snart jyderne faar deres eksamenret, holder udvandringer op, og det er meget faa københavnere, der tager en udflygt til Jylland. Moderne studenter har ikke tid til at "dyrse rundt" i studentere.

Det er svært at sige, om Aarhus universitet har betydet betyde muligheder for arbejdsidentiteter. Professor Geiger undersøgte i 1945 viljen til Aarhus-studenterne kommer fra hjem med noget mindre gennemsnitsindtægt end københavnernes. Men da det udregnes efter akkumuleret indtægt, og da embedsmændene er i overvægt i København, landeborn i Aarhus, betyder det næppe nogen virkelig forskel i hjemmenes økonomi. Der er flere "højestudenter" i Aarhus end i København. Et arbejderbarn i selve Aarhus har som bedste mulighed for at studere, naar han eller hun kan bo hjemme. Men for helt ubeslutsomme er det svært at sige. De næppe nogen afgørende forskel, om man skal sende de unge til København eller Aarhus.

Der er forholdsvis færre studenter i Aarhus end i København. Tor man sige det som formål, vil der indekriver sig i Aarhus, mener de fleste "højestudenter". Aarhus-studerende har for allerede første udfalden en livlig organisationsbevidsthed. Studenterrådet blev oprettet allerede i 1932.

Der er forholdsvis færre studenter i Aarhus end i København. Tor man sige det som formål, vil der indekriver sig i Aarhus, mener de fleste "højestudenter". Aarhus-studerende har for allerede første udfalden en livlig organisationsbevidsthed. Studenterrådet blev oprettet allerede i 1932.

Dørene aabnet for andre end studenter

Gert Winther var i 1880 stærkt indtalt paa, at det kommende Aarhus universitet skulde

Geiger

Men har talt om, at der burde være en dansk universitet i København med 200 aar. Flere enevoldskonger ville godt have universitetsgrundlæggere ligesom Christian den I. I det 18. århundrede romaniserede man tanken om et lille, stille universitet med en borgerlig, provinsiel livsanskuelse. Senere kom vakanten i den jyske selvbevidsthed og ønsket om et universitet som modsvaret mod tykelsen fra Kiel. Men det, der gav fast bund for Danmarks andet universitet, var befolkningens voksende behov for uddanningsbegrædet demokratisering, studenterfælden i rindende vækst og Københavns universitets overbefolkning.

I 1880'erne rejstes tanken om det jyske universitet første gang paa rigsdagen, og fuldstændig konkret i W. in the r. nævnedes første gang Aarhus. I 1919 tog jydernes selv for alvor fat paa at skaffe sig deres universitet.

Studet, der saatte det hele i gang, kom til møde i Aarhus den 1. marts 1919. Herfra rettede indseende jyder en henvendelse til rigsdagen om at tage sagen op. Det førte straks til nedsettelse af en kommission, som kommanderede sig i København, arbejdede der kraftigt videre i Jylland og i Aarhus. Den 14. januar 1921 stiftedes universitetsamvirket med overlæg Strandgaard som formand. Mena kongenestret Drechsel, borgmester Jakob Jensen, overlæge Victor Albeck, direktør Lausen fra Aarhus og dr. Menz fra Viborg repræsenterede kommissionen af 1. marts 1919 i kommissionen, samlede penge ind og agiterede.

Den 6. oktober 1925 kom kommissionsbetænkningen. Den sagde enstemmigt, at der bør oprettes et universitet i Jylland. Et flertal paa 13 af de 19 gik ind for, at det skulle ligge i Aarhus.

En kappstrid mellem fire byer

Striden om beliggenheden er nu historie. De jyske byers rundhaandede gaver til studenterfælden viser, at ingen barer nag. Der gar kun en sidste svag domning endnu i et stærkt byland, der stadig gør sig den uligehed at rette alle meddelelser fra det jyske Aarhus universitet til "det jyske universitet". De byer, der kunne have været tale om, var Kolding og Sønderborg. Viborg havde det sidste krav — det forestoges af dr. Frederik III. Kolding og Sønderborg havde deres beliggenhed. I 1920'erne rejstes der en voldsom opstand for, at det nye universitet skulle være et "grænsuniversitet" mellem Nordjylland og det gamle Sønderjylland. Helhedvis uligbedt det nye universitet at blive

indtaget i en uforgribelig kampstilling. Den socialdemokratiske presse trak principet skarp op mod kommunen. Videnskaben er international — et universitet skal uddanne videnskabsmænd og forskere, men ikke føre nationalitetens

Aarhus gav med rund haand til universitetet

I universitetskommissionens stemte som sagt 13 for Aarhus, 4 for Viborg og en for Kolding. Det, der cyngede vækstanken afgørende til til fordel for Aarhus, var økonomi. Den økonomiske betænkning til til fordel for Aarhus, var økonomi. Den økonomiske betænkning til til fordel for Aarhus, var økonomi.

Victor Albeck og Jakob Jensen, men, Aarhus havde allerede det store sygehjælper, der er nødvendigt for en improvisationsbetjening. Dertil kom den store overflodighed, som Aarhus for første færd havde. Filenborgs legatfond og Marselsborgs studentergaaf, der store gaver fra private og fra erhvervsverden, der i de 25 aar er tilfaldet universitetet. Og da sagde trods kommissionsbetænkningen troede mod at komme i gataa under Madsen-Mogtals nedlæggelsesregning, der var Aarhus byraad, der lagde pengene til at komme i gang for paa bordet.

Det kunne ikke gøres paa den måde, man egentlig havde ønsket. Der trengtes haardt til en lægevidenskabelig undervisning, men for dyrt at indtage sig paa for Aarhus alene. Saa begynde man i stedet med filosofi og nogle af fagene til den sproglig-historske skolebenedelskommission.

"Humaniora", eller de rene sprog, er de billigste i universitetet. Overlæge Victor Albeck, den store taktiker i universitetets opgang foretog sig den

blændt dem, der skarpest frubad sig Flensborg-fakultetens "grænsenationalitet". "Efter genforeningen var vi jo enige om, at Kongen skal løftes", sagde han. Derfor sagde jeg ikke, vi bør lægge et universitet helt uden ved grænsen som f. eks. i Sønderborg".

Om et medicinsk fakultet og tilnærmelse af komme humaniora paa pungen, for at den kunne komme til at give et universitet. Pungen gar vand. Da humaniora havde bevist deres levedygtighed, overtog staten — med en lille forskæln — tilskudet til at få bygget de aarhusianske penge blev fri til at bygge det lægevidenskabelige fakultet op. Saaledes er arbejdet gaaet videre. Naar Aarhus har skabt en fuldt fungerende og levedygtig udførelse af universitetet, er staten traadt til og har overtaget driftsudgifterne. Selve universitetet er selvstændig institution, skænket kvit og frit, til dansk videnskabelig og kulturel skolebenedelskommission af samvirket i 1933.

Store søster skulle sig ja

Begivenhederne i 1928 var at udvilde sig for start for København universitet. Alma Mater desuden blev hun de første i den række af store gaver fra private og fra erhvervsverden, der i de 25 aar er tilfaldet universitetet. Og da sagde trods kommissionsbetænkningen troede mod at komme i gataa under Madsen-Mogtals nedlæggelsesregning, der var Aarhus byraad, der lagde pengene til at komme i gang for paa bordet.

Det kunne ikke gøres paa den måde, man egentlig havde ønsket. Der trengtes haardt til en lægevidenskabelig undervisning, men for dyrt at indtage sig paa for Aarhus alene. Saa begynde man i stedet med filosofi og nogle af fagene til den sproglig-historske skolebenedelskommission. "Humaniora", eller de rene sprog, er de billigste i universitetet. Overlæge Victor Albeck, den store taktiker i universitetets opgang foretog sig den

Axel Strøm og Knud Fæhrre over skule spærges, for der kunne oprettes et nyt universitet. Hun modtog tanken om at få en yngre søster med en blanding af velvilje og betænkelighed. Faktisk var velviljen og betænkeligheden saa godt blandede, at stemmerne stod 32 mod 30 paa det afgørende møde.

Bagnet siger, at vennerne af

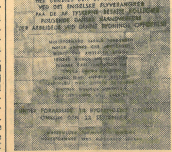
helligvis de fleste mennesker, helvede han ved indførelsen i 1936. Altsidens og universitetet imøderode ikke Jakob Jensen. Men synderdegen fra Møla havde selv hævdede underværger, der havde Aarhus universitet som kronen paa det store værk, der begynte med skolen af 1815. Saa var det for alle i samfundet, uden hensyn til deres økonomiske kaar, fra beredskolen lige til den bedste videnskabelige uddannelse, der kom faas. Socialdemokratiske borgmestre efter Jakob Jensen har været lige saa varme venner af universitetet. I Demokration som sagde, den fulde Harald A. Jensen med stor virkning for universitetet. I rigsdagen var Axel Strøm altid parat til at varetage Aarhus universitets interesse og til at finde og

Harald Jensen og Holst-Kimheden benytte alle muligheder for at fremme sagen. Men det var iver uoverkommeligt at nævne alle, der i tilknytning har været ind for København universitet. Blændt dem, der ikke oplever jubilæet, er foruden Jakob Jensen og Victor Albeck, "kollegiebyggeren" Nielsen og ingeniør M. C. H. og i, hvis sidste hilsen var en stor testamentarisk gave til universitetet.

Victor Albeck fik ikke engang lov at overvære indvielsen i 1933. Han døde pludselig i januar, og landeselskabet i København, der havde været i en træde til som formand for samvirket. I de følgende 20 aar blev det Holst-Kimheden, der ledede og samlede universitetsbyggeriet i Aarhus.

Med raffineret sans for linievirkning

Med raffineret sans for linievirkning rejste Aarhus universitets bygnings sig fra parken", skrev "Det jyske akademiske" i nummer 1 i 1935. Studenterne var dengang endnu en smule berusede af den bratte overgang fra de mørke gange og de høje taburetter i Nørreallé til C. F. Møllers arkitektoniske dren paa grundens (Rundvej). Og saa var det endda kun begyndelsen. Det kemisk-fysiske institut, nogle professorboliger, det første studenterkollegium var færdige. Rundt om i en stor dyb, der var en frisk og de aflyede kolonialer. Men for at gøre fejlene nye bygninger sig ind i billedet. Pengene blev amlet ind og gaver lagte paa bordet, grunden blev gravet ud til kollegiet, til institutter, til stuehuse, til Naturhistorisk museum, krans blev bejlet og rejseløber fejret, nye bygninger stod pludselig og spøjede sig i sønen i parken. Universitetet har haft det held at kunne begynde "paa saaban mark". Det meste ikke som Københavns universitet klemte sig ind i en skov. Det er blevet samlet anlæg, og det er — ganske bortset fra det videnskabelige

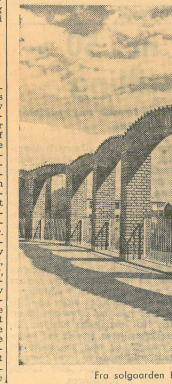
Mindetavlen fra bombegræbet

I sommeren 1934 kom det under tag. Den 21. oktober 1934 bombarderede Royal Airforce kollegierne, der var stillet i brug af Gestapo. Hovedbygningen blev ramt af tre vidfarne bomber. Ti mennesker dræbtes, og arkitekt C. F. Møller liden i flere timer begravet sammen med dem i ruinerne. Mindetavlen over de døde håndværkere og mindetavlen over de studenter, der faldt i modstandskæmpen, almindelig i bygningens indgang. Hovedbygningen kunne trods skaderne indvielsen ved aarsfesten i 1946, og kollegierne blev meget hurtigt genopbygget, da tyskerne var borte.

Der bygges stadig videre paa Aarhus universitet. For tiden gælder arbejdet de nye bygninger paa kommundisshaflets grund til den levedygtigste undervisning.

Fra cand. phil. til doktordisputats

I de første seks aar kunne der kun tages en eksamen ved Aarhus universitet, filosofien. Der studerede baade humaniora, teologi, jur og medicin, men det skete, paa forskellig vis, i C. F. Møllers "Kantans" — den levedygtigste

der har man skabt en helt ny studieretning, økonomi. Danmark to første end økonomi, var udelagt fra Aarhus i 1940, og baade erhvervsvalget og kommunerne vilde straks strø inderes for denne nye dags dæper.

Dørene aabnet for andre end studenter

Gert Winther var i 1880 startet indstillet paa, at det kommende Aarhus universitet skulle have et halskollegium og ikke være reserveret for studenter. Denna tanken er fort videre i de kurser, der er blevet lagt til Aarhus universitet. Det er kurser for sundhedsplejere og ledende og undervisnings- og sygeplejerske, Journalistkursus og specialkursus i husholdningsvidenskab. Dette kursus, der altsaa ikke er noget "husholdningsfakultet", er blevet til fort og fremmet ved Aarhus-læreren

Hulda Pedersen i situm

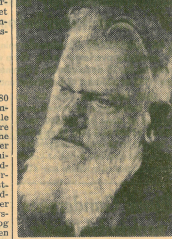
Hulda Pedersen strættelig arbejde. Hun havde opdaget, hvor mange mennesker, der kom til Aarhus. Man samler simpelt hen selv pengene sammen, saa farer man sin videnskabelige undervisning.

Derimod maatte det med saa mange forventning imødekomte kun i arbejdsforhold indstilles efter det saa forlo. Det ledes af lærerne, der har kunnet arbejde og arbejderorganisationens folk. Derimod maatte det med saa mange forventning imødekomte kun i arbejdsforhold indstilles efter det saa forlo. Det ledes af lærerne, der har kunnet arbejde og arbejderorganisationens folk.

Indvielsen i 1933 — Man var studenterfælden, der gik med rødt markal-bånd over kjolen og havde ansvar for, at alle de fornemme gæster fra Viborg og København sig til hilsen ud. Guld-solhverpsaender maa svise over dette hus. Og efterfølgende paa Ripefortet blev der stod trætte og lykkelige mellem tusinder af jublende aarhusianere, med lugten af guld-løkke-lakkerne i vores øre, og saa Borgbjerg træder ud paa teatrets balkon, smiler og nikker og holder en af sine store taler. Det var vores universitet, han talte sandt for! Og endelig ballet i studenterhøj og højen, hvor Borgbjerg førte ballet op i en fejende retningsforløkke sammen med ens klassekammerat, saa hans bakkenbræt og hendes vildtelyt lykkelige suiede omkring dem.

10 aars jubilæet i Aarhusshistorie i 1935 — tre dage for Chamberlain

hvis akademiske studier, som har blev opgjort allerede i 1932.

Borgbjerg kaldte paa solhverps-aandene

Glimt fra de 25 aars historie

Saa vidt tal og kendergænger. En "gammel" student fra Aarhus universitet har ogsaa sine personlige erindringer fra de 25 begivenhederne aar.

Der var ens egen immatrimonialitet i 1931 — Man maatte op for at lade sig indkræve til filosofikum, fordi der nu engang var kommet universitet i byen, og det var en pen eksamen at ha' for en ung pige. Universitet var en halvmark salt, det pøket med meninger. Det var en plan, som en ubeværet bank sammen med andre unge i hvide huer, men man fortalte os, at det var os, der var de nye universitet. Det var at følge med i rækken op til en bred, sørsusket mand med trætte kloge øjne, som hed overlæge Albeck. Det var at veksle haandtryk med ham, som bedet det akademiske leje. Det var et sus af noget kun halvt forstaaet, men noget, som en attergang følte, at man maatte være med i. Og saa blev Aarhus universitet en i seks lange, dejlige enesliv.

Indvielsen i 1933 — Man var studenterfælden, der gik med rødt markal-bånd over kjolen og havde ansvar for, at alle de fornemme gæster fra Viborg og København sig til hilsen ud. Guld-solhverpsaender maa svise over dette hus. Og efterfølgende paa Ripefortet blev der stod trætte og lykkelige mellem tusinder af jublende aarhusianere, med lugten af guld-løkke-lakkerne i vores øre, og saa Borgbjerg træder ud paa teatrets balkon, smiler og nikker og holder en af sine store taler. Det var vores universitet, han talte sandt for! Og endelig ballet i studenterhøj og højen, hvor Borgbjerg førte ballet op i en fejende retningsforløkke sammen med ens klassekammerat, saa hans bakkenbræt og hendes vildtelyt lykkelige suuede omkring dem.

10 aars jubilæet i Aarhusshistorie i 1935 — tre dage for Chamberlain

Søndag den 6. september 1953

fløj til München. Et opbud af ordener og kjolesæt og galauniformer og elegante damer ved de øverste borde, hundreder af studenter, der syntes, et glas punch var for lidt, ved de nederste borde. En ny, svulmende kantate af Seedorff. Staunings, H. P. Christensens og Holst-Knudsens tørre stemmer midt i festlarven. Og senere paa aftenen en hvisken fra bord til bord mellem studenterne — professor Plesner var pludselig død efter en ufarlig operation. Vi var endnu ikke flere, end at det føltes

som et personligt tab for hver eneste af os.

*

Og aarsfesterne nu, da man har faaet sin eksamen og kommer som en fremmed... Aldrig havde vi forestillet os saa skønne omgivelser for det akademiske løfte som aulaen. Vi bliver imponeret af at se den akademiske lærerforsamling vandre ind i højtidelig procession, og vi spekulerer paa, om vore »gamle« professorer ikke inderst inde ogsaa er lidt forundrede over, at de gaar der. Vi

ser paa de lange gange med døre ind til auditorier og instituter og laboratorier og professorværelser, og vi mindes med et lille suk, hvor rævestolte vi var, da vi flyttede fra de høje taburetter i Nørrealde op til fire lokaler i den første bygning i parken.

Aa ja — vi under de nye studenter alt det, de har. Men vi oplevede nu noget, som aldrig kommer igen. Vi var ogsaa med til at bygge et universitet!

Eva.